

**Parlamentarni nadzor nad radom
privatnih sigurnosnih kompanija u BiH**

Sažetak

U demokratski uređenim državama, javnost, demokratski izabrane institucije i parlamenti države imaju potrebu za adekvatnim i djelotvornim mehanizmima vršenja nadzora i demokratske kontrole, ne samo nad njihovim sigurnosnim strukturama na razini države, nego i nad privatnim vojnim i sigurnosnim snagama. Zbog sve većeg značaja širenja aktera privatnih sigurnosnih kompanija, postaje značajno da demokratske institucije, a posebno parlament, osiguraju minimalne standarde nadzora i kontrole nad istim u sektoru sigurnosti. U suprotnom, izostajanje ovih elemenata dovodi u opasnost i osnovne demokratske principe.

U nastojanju da osigura ravnotežu vlasti, Bosna i Hercegovina je usvojila koncept parlamentarnog nadzora i uspostavila mehanizme demokratske kontrole u izvršnim i zakonodavnim tijelima vlasti. Ovaj koncept se primjenjuje na sve institucije vlasti a u ovom slučaju se odnosi i na instance kršenja ljudskih prava, kao i vladavine prava. Međutim, kada se sagleda praksa demokratskog nadzora nad nedržavnim akterima, kao što su privatne sigurnosne kompanije, u BiH i u svijetu, postaje uočljivo da su ove prakse svedene na minimalan nivo. Štaviše, pristupi međunarodne zajednice ka ovome problemu su, u najboljem slučaju, djelimični. Stoga, mnogobrojna istraživanja upućuju na problem ove rastuće industrije, prvenstveno kroz prizmu međunarodnog humanitarnog zakona i međunarodnog zakona o ljudskim pravima, a ne kroz prizmu sveobuhvatne demokratske odgovornosti.

***

Temeljem naslovljene teme, cilj ovog istraživanja je da se parlamentarnim strukturama BiH, predstavnicima izvršne vlasti, predstavnicima privatnih sigurnosnih kompanija, kao i široj javnosti, predstave problemi vezani za nedostatak parlamentarnog nadzora nad radom privatnih sigurnosnih kompanija¹ (u daljem istraživanju PSK), koje rade i obavljaju dužnosti na teritoriji Bosne i Hercegovine (BiH). U nastojanju da se ovaj problem što više približi donosiocima odluka u BiH, Centar za sigurnosne studije je odlučio da sa kratkim pregledom stanja nadzora

---

¹ Obzirom da je termin PRIVATNA SIGURNOSNA KOMPANIJA ustaljeni naziv koji se upotrebljava u većini zemalja svijeta, i mi smo se također opredijelili da isti koristimo u ovom radu. Stoga ćemo u daljem tekstu koristiti termin privatne sigurnosne kompanije ili skraćenicu PSK, iako se u praksi u Bosni i Hercegovini za ovaj termin upotrebljava zvanični naziv AGENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDI I IMOVINE.

nad PSK u praksi predstavi mehanizme koji se već koriste u nekim zemaljama. Istovremeno, osnovna namjera ovog istraživanja je da se kroz analizu zakonodavnog okvira PSK u BiH predstave najveći nedostaci s kojima se PSK susreću u svojem radu. Tako i preporuke koje proizilaze iz ovog pregleda stanja ne odnose se na uspostavu novih mehanizama za nadzor, nego na korištenje već postojećih.

I. Zakonodavni okvir

Polazeći od činjenice da država ima monopol nad legitimnim korištenjem sile i da samo ona pruža sigurnost, očigledno je da je njezina temeljna odgovornost u funkciji očuvanja unutarnje i vanjske sigurnosti. Međutim, u nekoliko zadnjih godina, val unutarnjih sukoba je u prvi plan isturio novi fenomen, poznat pod nazivom privatizacija sigurnosnih funkcija. Neki nedržavni akteri sigurnosti ponovno su se pojavili na sceni i oni stavljaju pred izazov tradicionalni oblik demokratske kontrole sektora sigurnosti. Od 1990-ih godina došlo je do proliferacije privatne sigurnosti i vojnih preduzeća. Većina njih se može podijeliti u tri osnovne grupe: prvu čine plaćenici, u drugu svrstavamo privatne vojne kompanije i treće su privatne sigurnosne kompanije.² U ovom kontekstu, bitno je to što se aktivnosti ovih aktera kontroliraju putem državnih, ili u slučaju Bosne i Hercegovine, putem entitetskih mehanizama.

Naime, polazeći od pojmovnog značenja, privatne sigurnosne kompanije se u pojednostavljenom smislu mogu okarakterisati kao kompanije koje pružaju usluge u cilju zaštite preduzeća i imovine i kao takve bitno doprinose suzbijanju kriminala. Privatne zaštitarske firme ove vrste postoje svugdje. Tako najnoviji trendovi pokazuju da je njihova upotreba iznimno porasla, posebno u regionima u kojima je nastao sukob ili prijeti većoj eskalaciji, gdje preduzeća osjećaju potrebu za većom zaštitom od one koju države mogu pružiti. Podaci do kojih smo došli za ovu vrstu istraživanja, ukazuju da npr. “u državama EU na 500 stanovnika u prosjeku postoji jedan zaštitar. Nešto preciznije određenje ponudio je Armin Kržalić, autor istraživanja Stanje privatne sigurnosti u Bosni i Hercegovini, u kojem se ističe “da prema podacima CoESS-a prosječan broj zaposlenika u privatnom sektoru u državama Europske unije u odnosu na broj stanovnika iznosi 1:500 (u BiH je taj omjer 1:1000).”³ Pored navedenog, Jasmin Ahić autor knjige Sistemi privatne

² Armin Kržalić (2007), Privatna sigurnost, Centar za sigurnosne studije. Sarajevo, str.23.

³ A. Kržalić (2009), Stanje privatne sigurnosti u Bosni i Hercegovini, CSS Sarajevo, str. 31.- 32.

sigurnosti zapaža da su “Zemlje jugoistočne Evrope, posebno, svjedoci dramatične promjene industrije privatne sigurnosti, koja je prešla iz „totalnog nepostojanja do tačke gdje ova industrija predstavlja najvećeg poslodavca i provajdera sigurnosti“. ⁴

Također, u dostupnoj literaturi primjetili smo da se tek tokom devedesetih godina prošlog vijeka javila potreba da ovaj sektor bude regulisan. Slijedom toga, većina tadašnjih država članica EU usvojila je odgovarajuće posebne zakone kojima se reguliše ova oblast. Ista je situacija i sa onim državama koje su pristupile EU tokom posljednja dva kruga proširenja. Međutim, izuzeci su Austrija, Njemačka i Kipar, koje sektor privatne sigurnosti regulišu odredbama drugih zakona, uglavnom u oblasti privrede i industrije, kao i Češka koja još uvijek nije adekvatno regulisala ovu oblast. Osim navedenih država, također, izuzetak predstavljaju Italija i Švedska, koje su 1931. i 1973. godine primjenile posebne zakone o ovoj oblasti. Kao što smo prethodno istakli, regija Jugoistočne Evrope primjer je jedne od najbržih privatizacija u čitavom svijetu tokom posljednjeg desetljeća. Analize novijeg datuma ukazuju na saznanje da su rastu privatne sigurnosti u ovim zemljama posebno pogodovali faktori, poput slabosti državnih institucija, neefikasna i autoritarna policija, rasprostranjenost korupcije u državnim organima kao i visoka stopa kriminala⁵.

U zemljama bivše Jugoslavije, ova industrija se brzo razvijala uporedo sa završecima rata, ili bolje rečeno, kada je bila još u povoju. Međutim, u Srbiji je fenomen privatne sigurnosti relativno novijeg datuma, “opterećen ratnim nasleđem, pravnom neregulisanošću kao i nedovoljnom informisanošću građana.”⁶ Rezultati provedene analize od strane istraživačkog tima iz Centra za civilno-vojne odnose, pokazuju da je Srbija jedina zemlja bivše Jugoslavije u kojoj ova oblast nije zakonski uređena, mada su trenutno u opticaju četiri modela zakona koji se trebaju uzeti u razmatranje. U poređenju sa nekim zemljama iz okruženja, industrija privatne sigurnosti u Crnoj Gori bilježi svoj razvoj od kraja devedesetih godina. Kako saznajemo, trenutno dvije najpoznatije privatne sigurnosne kompanije u Crnoj Gori su “Security Guard Montenegro“ i “Guard Popovic Security“. Pored njih, na spisku registrovanih firmi nalaze se još

⁴ http://atlantskainicijativa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=835%3Aparadoksi-bosanskohercegovakog-sektora-privatne-sigurnosti

⁵ <https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:PhsJ-7Ws41EJ:ti-bih.org/wp-content/uploads/2011/03/Monitoring.pdf+rasprostranjenost+korupcije+u+državnim+organima+i+visoka+stopa+kriminala>

⁶ <http://ccvobg.org/Novo/2952/Privatne+bezbednosne+kompanije+u+Srbiji+%96+prijatelj+ili+pretnja%3F.shtml>

sedam: “Kobra bezbednost“ (Podgorica), “Bezbednost-NIK“ (Nikšić), “Top Security“ (Podgorica) i “Vukacic Security Guard“ (Podgorica). “Star Spread Labudovic“ (Nikšić), “Agencija za zaštitu“ (Podgorica) i “Fast Worker UNO“ (Podgorica).⁷ Zakoni koji regulišu rad PSK su Zakon o oružju (Službeni glasnik 49/04) i Zakon o poslovnim organizacijama (Službeni glasnik 6/02). Tokom 2005. godine u Republici Crnoj Gori donijeta su i dva zakona koja tretiraju oblast privatne sigurnosti. Dakle, ova oblast je uređena Zakonom o detektivskoj djelatnosti⁸ i Zakonom o zaštiti lica i imovine⁹.

No, daleko bolja situacija po ovom pitanju je u Sloveniji. Slovenija je ovu oblast počela razvijati još od 1988. godine, a za manje od godinu dana poslije, usvojila je i odgovarajuće zakonske odredbe. Također, slična situacija je i u Hrvatskoj i Makedoniji.

U Bosni i Hercegovini, godina 2002. je bila ključna za obilježavanje privatizacije sigurnosnog sektora. Sa donošenjem zakonskih propisa u ovoj oblasti na nivou entiteta, a dvije godine kasnije i na nivou Brčko Distrikta, konačno je dodjeljeno pravo kompanijama da se bave poslovima privatne sigurnosti. Preciznije rečeno, po prvi put su se donijeli zakoni koji su na jedan sveobuhvatan način, tačno i detaljno uredili djelatnost, poslove privatnih sigurnosnih kompanija, način i uslove osnivanja kompanija, kao i inspeksijski nadzor nad radom istih. Ovim slijedom značajno se ubrzao proces privatizacije sektora sigurnosti, jer je višak pripadnika vojske i policije u BiH, svoje vještine iz oblasti sigurnosti valorizovao upravo u PSK. Kao što se može primjetiti, Bosna i Hercegovina, isto kao i druge zapadnoeuropske zemlje, ima zakone koji regulišu rad privatnog sigurnosnog sektora. No, za razliku od drugih zemalja, ova grana privrede u Bosni i Hercegovini je definisana zakonima o agencijama za zaštitu ljudi i imovine iz 2002. godine.¹⁰ Zakon o agencijama za zaštitu ljudi i imovine u FBiH je posljednji put izmjenjen 2008. godine i preimenovan u Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine. Drugi pravni akti relevantni za privatnu sigurnost jesu zakoni o oružju, zakoni o privrednim društvima i zakoni o zaštiti od požara. Konceptijski i sadržajno, zakoni o privatnoj sigurnosti

---

⁷ http://www.seesac.org/uploads/studyrep/SALW_i_firme_za_privatno_obebedjenje_u_jugoistocnoj_Evropi.pdf

⁸ Službeni list Republike Crne Gore br. 29/05

⁹ Službeni list Republike Crne Gore br. 29/05

¹⁰ Tri zakona koja regulišu rad privatnih sigurnosnih kompanija u BiH su: Zakon o agencijama za zaštitu ljudi i imovine u FBiH (Službene novine FBiH br. 50. 14. oktobar 2002.); Zakon o zaštiti ljudi i imovine i djelatnosti privatnog detektiva u RS (Službene novine Republike Srpske br. 50/2002.); i Zakon o agencijama za osiguranje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti Distrikta Brčko, donesen 14. jula 2004. godine.

predstavljaju posebne zakone na nivou entiteta i Distrikta Brčko. Istim se propisuju uslovi i način obavljanja djelatnosti zaštite, nosioci te djelatnosti, odnosno uslovi koje moraju ispunjavati lica koja neposredno vrše poslove zaštite, njihova ovlaštenja i dužnosti u obavljanju poslova, nošenje uniforme, upotreba vatrenog oružja i sile, organizovanje unutrašnje službe zaštite, rad privatnog detektiva i slično. Kako primjećuje Prof. Klinčević, ovim je ujedno započela “evolucija ili bolje rečeno revolucija u oblasti naslijeđene i pomalo zapuštene čuvarske službe. Također, primjećuje da je naslijeđena praksa iz prošlog sistema, da poslove zaštite obavljaju lica „pred penziju“ ili lakše invalidna lica, otišla zauvijek u prošlost. Stoga, njegovo zapažanje je da profesionalni čuvari predstavljaju glavnu snagu pomoću koje privatne agencije traže i dobijaju nove poslove na tržištu rada.”¹¹

No, zbog sveukupne situacije i podijeljene vlade u Bosni i Hercegovini ovo pitanje je izuzetno kompleksne prirode. Ovo tim prije, jer ne postoji jedinstven zakon na nivou države kojim bi se sveobuhvatno, sadržajno i precizno uredio cjelokupan sektor privatne sigurnosti. Iz ovog razloga, proizilazi činjenica da je rad kompanija iz ovog sektora normativno uređen u više različitih zakona. Ovim je neupitno, da nepostojanje državnog zakonskog okvira za privatni sigurnosni sektor, pritom i dvije zakonske regulative, koje se bitno razlikuju, u praksi često rezultiraju podijeljenošću kompanija po etničkim linijama. Dalje, u slučaju Federacije Bosne i Hercegovine, implementacija je podijeljena na kantonalnim nivoima. Kako se navodi između dva postojeća zakona na nivou entiteta postoje značajne varijacije, što ujedno iziskuje potrebu za uvođenjem jedinstvenih propisa na nivou države. Također, nedostatak jedinstvenog zakona najviše se očituje u pitanjima oko upotrebe i načina korištenja oružja, naročito u primjerima kada neka agencija koja je registrovana npr. u kantonu Sarajevo svoje oružje u skladu sa postojećim Zakonom ne može legalno nositi izvan teritorije ovog kantona.

Pored toga, glavni manjak u određivanju sveukupnog obima sigurnosnih kompanija u BiH predstavlja nedostatak centralnog registra privatne sigurnosti. Nedavna istraživanja od strane nevladinog sektora su jedini indikator koji upućuje na stanje i obim ovih kompanija u BiH. Naime, riječ je o 169 privatnih sigurnosnih kompanija, sa 4,207 zaposlenika u cijeloj BiH.¹²

---

¹¹ http://www.zrno.ba/zrno/index.php?option=com_content&view=article&id=70:agencija-za-zastitu-u-bih&catid=29:ostalo&Itemid=63

¹² Armin Kržalić „Stanje privatne sigurnosti u BiH“, Centar za sigurnosne studije, Sarajevo 2009, str. 31

Jedno je sigurno, a to je da konsolidacija do koje je došlo u nekim drugim dijelovima regiona tek treba da se desi u BiH. Oba entitetska zakona, kao i zakon Brčko Distrikta na neposredan način određuju nadzor nadležnih entitetskih organa, u prvom redu Ministarstva unutrašnjih poslova Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, i policije Brčko Distrikta, nad radom PSK. Službenici MUP-a na nivou entiteta obavljaju dužnosti kao što su „provjera zakonitosti u radu svake PSK, sprovođenje predviđenih mjera zaštite i sigurnosti, provjera poslovnih prostorija, registracija i poslovna dokumentacija, tehnička oprema i upotreba i bezbjedno čuvanje vatrenog oružja i municije.“¹³ Stoga, evidentno je zaključiti da u slučaju BiH, ne postoje utemeljeni mehanizmi, ili prakse za parlamentarni nadzor (kako na državnom, tako i na entitetskom nivou) rada PSK, zbog čega je odgovornost za ove kompanije trenutno u nadležnosti entitetskih MUP-ova FBiH i RS, te policije Brčko Distrikta.

II Demokratski nadzor?

a) U svijetu

U većini slučajeva, u svim dijelovima svijeta, registracija i dozvole za rad za osnivanje PSK se dobijaju od strane vladinih institucija, koje su od tada nadležne da obavljaju nadzor nad radom ovih kompanija. Na međunarodnom planu, UN Vijeće za ekonomiju i društvo, prikuplja izvještaje zemalja članica po pitanju demokratskog nadzora u ovoj oblasti. Zemlje članice su bile obavezne da izvjeste Vijeće o ulogama PSK u skladu sa domaćom legislativom, (ne)doprinosu prevenciji kriminala, kao i pregled zakonskog okvira u slučaju da predviđa mehanizme za odgovarajuću vrstu nadzora. U toku 2010. godine, 43 zemlje članice, uključujući i BiH, su razmjenile informacije o stanju privatne sigurnosti. Rezultati izvještaja uglavnom upućuju na sličnosti ove oblasti u svim dijelovima svijeta, s tim da naravno postoje razlike u aktivnostima koje ove kompanije obavljaju.

No, primjetili smo da i kod velikog broja zemalja članica UN-a, kada je u pitanju demokratski nadzor nad ovom oblašću, postoje različita rješenja, pa je oblik nadzora sveden uglavnom na inspeksijski nadzor koji se vrši od strane policije. Prethodna konstatacija upućuje na saznanje da je izdavanje dozvola za osnivanje ovih kompanija u nadležnosti ministarstva unutrašnjih poslova

---

¹³ http://www.seesac.org/uploads/studyrep/SALW_i_firme_za_privatno_obezbjedjenje_u_jugoistocnoj_Evropi.pdf

ili same policije. Međutim, sporno je to da ne postoje mehanizmi za demokratski nadzor od strane parlamenta nad ovim izvršnim tijelima po pitanjima privatnih sigurnosnih kompanija. U krajnjem slučaju, uvijek postoje iznimke.

Na primjeru Velike Britanije (VB), može se vidjeti kako su se uspostavili mehanizmi za nadzor nad PSK. Zakonska osnova za rad PSK u VB je donesena 2001. godine. Zakon o privatnoj sigurnosnoj industriji uspostavlja Agenciju za sigurnosnu industriju (Security Industry Authority – SIA) unutar Ministarstva unutrašnjih poslova VB (Home Office UK).

U tom pogledu, SIA je nadležna za odobravanje i izdavanje dozvola za rad PSK u VB. Međutim, osim nadzora koji vrši tokom odobravanja dozvola i pregleda ugovora koje PSK potpišu sa klijentima, SIA je također dužna da upućuje izvještaje ministru, koji obavještava Zajedničku komisiju o sigurnosti oba Doma parlamenta (House of Commons i House of Lords) po potrebi.

Dakle, u slučaju VB, zakonska regulativa, koja je oformila Agenciju unutar MUP VB, određuje da MUP VB izvještava Parlament o aktivnostima i radu PSK, i tako uspostavlja parlamentarni nadzor. Ono što se podrazumjeva pod terminom parlamentarnog nadzora u ovom slučaju se odnosi na instance kršenja ljudskih prava, kao i vladavine prava. Isto tako, MUP VB je nadležan izvještavati Parlament o izdatim dozvolama, kao i procesu “vetting-a”, tj. provjeravanja dosjea zaštitara. U 2007. godini¹⁴, ispostavilo se da je usljed nedovoljnog inspeksijskog nadzora, veliki broj ilegalnih imigranata, bez radnih dozvola, bio uposlen u PSK. Nakon ovog slučaja uslijedile su preporuke Parlamenta da SIA odmah poduzme dodatne mjere “vetting-a”, kao i da se PSK koje su odgovorne za upošljavanje ilegalnih imigranata odmah podvedu ponovnoj proceduri aplikacija za dozvole za rad.

Međutim, u Europskoj uniji postoje definisani parametri po kojima se regulišu PSK. Osim državnih zakonskih okvira, sa ciljem većeg nivoa poštivanja ljudskih prava, EU zemlje članice su isto tako i potpisnice raznih međunarodnih konvencija i dokumenata. Ova vrsta zakonskih obaveza, kao npr. Montreux Document¹⁵, osigurava jednu vrstu samoregulacije PSK, uključujući

---

¹⁴ <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmselect/cmhaff/144/14403.htm>

¹⁵ Montreux dokument „nameće određene standarde zemljama koje ugovaraju poslove, zemljama gdje djeluju i zemljama iz kojih dolaze privatne vojne i privatne sigurnosne kompanije. Za svaku kategoriju sadrži međunarodne zakonske obaveze proistekle iz međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava.“ Više o ovome vidjeti u knjizi „Stanje privatne sigurnosti u Bosni i Hercegovini“, autora Armina Kržalića.

pravila ponašanja. Tako je Europski parlament, uvidom u sve rastući trend ovog sektora, kao i činjenicu da državni zakonski okviri regulišu aktivnosti PSK na njihovoj teritoriji a ne u drugim državama, ukazao na potrebu regulacije PSK na nivou EU. Kao odgovor na ovu potrebu, Europski parlament je otvorio i raspravu tokom sjednice Podkomiteta o sigurnosti i odbrani, u formi javne debate, tokom koje su se izdefinisali tačni parametri nadzora nad PSK u EU. Države članice, kao i stručni predstavnici privatnog sigurnosnog sektora su se pozvali na potrebe nadzora u cilju poboljšane regulacije i smanjena kršenja ljudskih prava.

b) U Bosni i Hercegovini

Kao što je poznato, Bosna i Hercegovina je usvojila koncept parlamentarnog nadzora i uspostavila mehanizme demokratske kontrole u izvršnim i zakonodavnim tijelima vlasti. Ovi mehanizmi se odnose i primjenjuju na svaku instituciju vlasti, koja može prekršiti ljudska prava i zanemariti vladavinu prava. U tom smislu, Parlamentarna skupština BiH ima dvije zajedničke komisije, čiji članovi dolaze iz oba Doma Parlamenta, koji vrše nadzor nad državnim sigurnosnim sektorom. Istovremeno, entitetski parlamenti funkcionišu istim principom i imaju uspostavljene Komisije za sigurnost (Parlament FBiH ima dvojne komisije u oba Doma) i Odbor za bezbjednost (Narodna skupština Republike Srpske), koji su zaduženi da obavljaju funkcije nadgledanja sigurnosnih struktura na ovom nivou.

Međutim, kada se sa pravnog aspekta sagleda praksa demokratskog nadzora nad nedržavnim akterima, kao što su privatne sigurnosne kompanije, u BiH i u svijetu postaje uočivo da su prakse ove vrste svedene na minimalan nivo. U slučaju BiH, ne postoje utemeljeni mehanizmi, ili prakse za parlamentarni nadzor (kako na državnom, tako i na entitetskom nivou) rada PSK, kao nedržavnog aktera sigurnosti. Kao što ne postoji regulativa na državnom nivou, tako ne postoje ni odredbe za nadzor PSK u BiH. Odgovornost za ove kompanije trenutno je u nadležnosti Federalnog MUP-u i kantonalnih MUP-ova u FBiH. U RS nadležni organ za registraciju ovih kompanija su Centri za javnu bezbjednost, dok je MUP RS odgovoran za nadzor obavljanja posla, a u Brčkom, Policija Distrikta.

Ovlašćeni službenici MUP-a FBiH najčešće vrše dužnosti kao što je provjera zakonske osnove svake kompanije koja se bavi poslovima osiguranja, pravilnog sprovođenja propisanih mjera zaštite i sigurnosti, poslovnih prostorija, dokumentacije o registraciji i poslovima, tehničke opreme i načina upravljanja i sigurnog držanja oružja i municije. Ovo ministarstvo također ima funkciju kontrole o načinu upotrebe oružja od strane privatnih kompanija za poslove osiguranja. Zakonima je predviđeno da nadzor nad provođenjem zakona u Federaciji BiH vrši Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova i kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova, u Republici Srpskoj nadzor vrši MUP RS a u Brčko Distriktu BiH, Policija BD BiH.

S tim u vezi, bitno je napomenuti da nadzor ove vrste prije svega podrazumijeva dvije obaveze. Prva obaveza se odnosi na praćenje da li se u svim pitanjima postupa na način kako je predviđeno i regulisano zakonom. Druga obaveza se tiče preuzimanja odgovarajućih mjera koje će obezbijediti da se sva pitanja rješavaju na način regulisan zakonima. Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova nadzor nad primjenom zakona ostvaruje na tri načina:

- Prvi način je nadzor na upravnim aktima, tj. rješenjima koja donose kantonalni organi unutrašnjih poslova. To je takozvani dugostepeni upravni postupak po podnesenim žalbama na prvostepena rješenja koja su donijeli kantonalni organi unutrašnjih poslova;
- Drugi način nadzora je inspeksijski nadzor putem federalnih inspektora. Inspektori vrše nadzor nad radom agencija i službi zaštite koje su ovlaštene da obavljaju poslove fizičke i tehničke zaštite;
- Treći način nadzora od strane FMUP predstavlja oblik vršenja nadzora putem prikupljanja podataka, sačinjavanja izvještaja, davanja stručnih objašnjenja i dr. Ovakvim postupkom FMUP želi saznati da li određena pitanja pravilno rješavaju i da li se zakon u tim pitanjima pravilno primjenjuje.

Prethodno navedene tri vrste nadzora predstavljaju način ostvarivanja nadzora od strane FMUP-a, nad primjenom zakona i podzakonskih propisa donesenih na osnovu zakona. Kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova nadzor nad primjenom zakona vrše na više načina kao i Federalni MUP, s tim da su izuzetak kantonalni organi jer oni nemaju drugostepeni upravni postupak (to jest ne rješavaju po žalbama). U obavljanju inspeksijskog nadzora inspektor može privremeno, do roka utvrđenog za otklanjanje utvrđenih nepravilnosti, rješenjem zabraniti rad agenciji, odnosno pravnom licu koje je organiziralo unutrašnju službu zaštite za obavljanje

poslova fizičke ili tehničke zaštite. Djelimične odgovore o načinu kako se to sprovodi u praksi, dobili smo kroz obavljene intervjue sa predstavnikom Odbora za bezbjednost Narodne skupštine Republike Srpske. Kako smo mogli konstatovati, Odbor ne prakticira nikakvu vrstu nadzora nad radom PSK u RS, iako nadgleda rad Ministarstva unutrašnjih poslova RS. U RS nadležni organ za registraciju PSK je Centar za javnu bezbjednost, dok je MUP RS odgovoran za nadzor obavljanja posla. Zakonima je predviđeno da nadzor nad provođenjem zakona u Republici Srpskoj vrši MUP RS-a. Ovim i sličnim odgovorima, može se zaključiti da postoji “slaba karika” između izvršne i zakonodavne vlasti, jer ne postoji daljni protok informacija između ministarstava i parlamenta po pitanju nadzora PSK. Također, prema riječima predstavnika Odbora iz RS, nimalo bolja ili skoro identična situacija je i u FBiH, mada ovo do sada nije potvrđeno od strane predstavnika Komisija za sigurnost oba doma Parlamenta FBiH. Temeljem prethodnih činjenica, sasvim je sigurno da glavni preduslov za uređenje ove oblasti na državnom nivou prevashodno predstavlja politička volja, zbog čega je neophodno da PSK, stručna i šira javnost što bolje upoznaju političke odlučioce sa činjenicom koliko se zapravo ova oblast smatra važnom za sigurnost, ali i za ekonomiju same države.

Zaključci i preporuke

Iz prethodnog sadržaja je vidljivo da se postojeći zakoni u BiH nalaze na entitetskom i kantonalnom nivou, a ne na državnom. Nedostaci u decentralizaciji regulacije ovih kompanija se često očituju kroz nepostojanje centralnog registra poslovanja PSK u BiH, kao i neusklađenosti regulative između kantona i entiteta. U cilju regulacije postojećih problema, rješenje za iste možemo potražiti u potrebi za usklađivanjem postojećih zakona u skladu sa EU trendovima. No, nedostatak mehanizama u BiH, koji bi omogućili parlamentarni nadzor i kontrolu nad PSK, svakako se može opravdati činjenicom što ove kompanije spadaju u privatni sektor, i kao takve ne zavise od državnog, entitetskog ili kantonalnog budžeta.

Međutim, zbog sve većeg značaja i širenja aktera privatnih sigurnosnih kompanija, značajno je da demokratske institucije, a posebno parlamenti, osiguraju minimalne standarde nadzora i kontrole nad tim akterima u sektoru sigurnosti s ciljem monitoringa ljudskih prava i vladavine prava, kao i sa ciljem povećanja odgovornosti i transparentnosti ovog sektora. U suprotnom, ako ovi elementi izostaju, osnovni demokratski principi biće dovedeni u opasnost.

S ovim u vidu, preporuke koje su navedene ispod načelno se odnose na “iskorištavanje” već postojećih stuktura parlamentarnog nadzora nad sigurnosnim strukturama, a ne na kreiranje novih.

Generalne preporuke:

- Neophodno je harmonizirati postojeća tri zakonska rješenja koja regulišu rad PSK sa kojima bi se sveobuhvatno, sadržajno i precizno uredila ova oblast, kao i oblast parlamentarnog nazora nad radom PSK;
- Uspostaviti centralni registar privatne sigurnosti.

Ove generalne preporuke se pozivaju na najbolje rješenje za uređenje PSK, ali ne uzimaju u obzir kompleksnost uređenja naše države. Iako predstavljaju, u jednu ruku, krajnji cilj, neophodno je preduzeti druge konkretne korake koji bi dugoročno stvorili uvjete za postizanje ovih ciljeva.

Konkretne preporuke:

- Upoznati predstavnike vlasti, posebno članove Odbora/Komisija za sigurnost, sa svim specifičnostima i obimom privatne sigurnosti, te ih na taj način podstaći na raspravu u parlamentima o ovoj problematici; i
- Upoznati predstavnike vlasti, posebno predstavnike entitetskih i kantonalnih MUP-ova sa mogućim praksama izvještavanja o PSK u njihovoj nadležnosti, i uključiti ove izvještaje u redovne izvještaje o radu MUP-ova ka entitetskim parlamentima.

Bibliografija

Zakoni:

Zakon o agencijama za zaštitu ljudi i imovine u FBiH (Službene novine FBiH br. 50. oktobar 2002.);

Zakon o zaštiti ljudi i imovine i djelatnosti privatnog detektiva u RS (Službene novine Republike Srpske br. 50/2002.);

Zakon o agencijama za osiguranje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnost Distrikta Brčko, donesen 14. jula 2004. godine.

Sekundarni izvori:

Armin Kržalić (2007) „Privatna sigurnost“, CSS, Sarajevo

Armin Kržalić (2009) „Stanje privatne sigurnosti u BiH“, Centar za sigurnosne studije, Sarajevo.

Grupa autora (2008) “Privatne bezbednosne kompanije u Srbiji – prijatelj ili pretnja”, Centar za civilno-vojne odnose, Beograd.

Internet:

http://atlantskainicijativa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=835%3Aparadoksi-bosanskohercegovakog-sektora-privatne-sigurnosti

<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmselect/cmhaff/144/14403.htm>

<http://www.scribd.com/doc/19944537/Bezbednost-za-stampu>

<http://www.bljesak.ba/web/article.aspx>

http://www.ssrnetwork.net/document_library/detail/3371/salw-and-private-security-companies-in-south-eastern-europe-a-cause-or-effect-of-security

http://www.ssrnetwork.net/document_library/detail/3978/regulating-private-security-companies-in-europe-status-and-prospects

*Centar za sigurnosne studije
Centre for Security Studies*

*Branilaca Sarajeva 13/I, 71000
Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Tel: +387 33 262 455/ 262 456
Fax: +387 33 223 250
E-mail: info@css.ba
www.css.ba*

*Think Tank Fund
Open Society Institute*

*Oktober 6. utca 12.
Budapest, 1051 Hungary
Tel: +361 882 3244
Fax: +361 882 3101
www.soros.org/thinktank*